

Voortgangsrapportage 2016

Rijksstructuurvisie Amsterdam – Almere – Markermeer

Inhoudsopgave

1. Inleiding.....	3
2. RRAAM in de context van de ontwikkeling van de Noordvleugel	4
3. Voortgang realisatie drievoudige ambitie RRAAM	6
3.1 De stedelijke ambitie.....	6
3.1.1 Stedelijke ontwikkeling	6
3.1.2 Relevante projecten	6
3.2 De bereikbaarheidsambitie.....	10
3.2.1 Ontwikkeling bereikbaarheid.....	10
3.2.2 Relevante projecten	10
3.3 De ecologische ambitie	12
3.3.1 Ontwikkeling ecologie.....	12
3.3.2 Relevante projecten	12

1. Inleiding

Deze rapportage is opgesteld volgens de maatwerkafspraken met de Tweede Kamer (Kamerstukken 31 089, nrs. 116, 117 en 118) in het kader van de Regeling Grote Projecten die voor het Rijk-Regioprogramma Amsterdam-Almere-Markermeer (RRAAM) van toepassing is. Hierbij is sprake van een minder zware proces- en beheersverantwoording dan volgens de Regeling te doen gebruikelijk is.

De rapportage gaat over RRAAM in de context van de ontwikkeling van de Noordvleugel (2) en over de voortgang in de ontwikkeling van de drievoudige ambitie uit de Rijksstructuurvisie; de stedelijke ambitie (3.1), de bereikbaarheidsambitie (3.2) en de ecologische ambitie (3.3).

Governance

Waar het gaat om verstedelijking staan in deze fase primair de gemeente Almere en de regionale partners aan de lat. Het Rijk levert in deze uitvoerende fase van RRAAM naast haar kaderstellende rol een faciliterende en stimulerende bijdrage. Dat doet het Rijk door het scheppen van de juiste condities, mee te denken en te werken met de regio, de voortgang te monitoren en door bijvoorbeeld de inbreng van de opbrengsten van verkoop rijksgronden in Oostervold in het Fonds Verstedelijking Almere (Fonds VA) ten behoeve van de ontwikkeling van Almere 2.0.

De samenwerking is uitvoeringsgericht vormgegeven. Dit betekent dat sturing zoveel mogelijk direct door de partijen en dicht op de projecten gebeurt. Zo is voor een goede gezamenlijke, integrale en gecoördineerde aanpak van de stedelijke ontwikkeling van Almere het Overleg Almere 2.0 ingesteld, waaraan de gemeenten Almere en Amsterdam, de provincie Flevoland en een aantal rijksvertegenwoordigers deelnemen. Bij de gebiedsontwikkelingen Centrum Weerwater en Oostervold is het Rijk betrokken.

Voor de verbetering van de bereikbaarheid van Almere via de weg en het spoor gaat het vooral om investeringen door het Rijk, waar de afstemming met partijen verloopt via het reguliere MIRT-traject.

Om tot de gewenste ecologische versterking van het Markermeer-IJmeer te komen is een stuurgroep ingesteld, bestaande uit vertegenwoordigers vanuit het Rijk (IenM incl. RWS, EZ), de provincies Noord-Holland en Flevoland, de gemeenten Hoorn en Lelystad (namens omliggende gemeenten) en het Hoogheemraadschap Hollands Noorderkwartier (namens waterschappen).

Voor de natuur- en recreatieopgaven vindt ook overleg plaats in het bredere MRA verband (Ruimtelijk-economische Actieagenda Metropoolregio Amsterdam 2016-2020).

Samen met andere ministeries en partijen in het gehele IJsselmeergebied werkt IenM aan een adaptieve Agenda IJsselmeergebied 2050, die:

- als doel heeft om de ruimtelijke kwaliteit en samenhang in het gebied te vergroten
- kan dienen als input voor de verschillende omgevingsvisies voor het IJsselmeergebied
- gericht is op samenwerking tussen partijen.

2. RRAAM in de context van de ontwikkeling van de Noordvleugel

De ruimtelijk-economische ambities en opgaven in de Noordvleugel zijn vastgelegd in de Gebiedsagenda Noord-Holland, Utrecht en Flevoland. Op vele manieren en door vele partijen wordt samengewerkt aan de uitvoering, met als doel een sterke en duurzame regio, die internationaal concurrerend is en waar het goed werken en wonen is. RRAAM is, naast projecten als Zuidas, Stationsgebied Utrecht-Leidsche Rijn en het Noordzeekanaalgebied, één van de projecten die bijdragen aan de realisatie van de ambities. In RRAAM wordt middels een organische ontwikkeling toegewerkt naar het toekomstperspectief zoals beschreven in de Rijkstructuurvisie.

De economie in de Noordvleugel leeft na enkele moeilijke jaren in 2015 weer op. De werkgelegenheid is gestegen met 0,9% ten opzichte van 0,1% landelijk. Dit positieve beeld geldt niet voor alle delen van de beroepsbevolking in gelijke mate. Vooral mensen met lagere middeninkomens zijn tijdens de economische crisis vaak hard geraakt en hebben een onzeker werkgelegenheidsperspectief. Daarnaast zijn de onzekerheden over het aanhouden van de economische groei groot, onder andere door de ontwikkeling van de wereldeconomie, prijzen van olie en grondstoffen, Brexit, terroristische aanslagen en vluchtelingenproblematiek. In Almere is het aantal banen in 2015 nagenoeg gelijk gebleven (77.000).

De woningbouwproductie in de Noordvleugel is flink toegenomen. In 2015 werden in Noordwest Nederland bijna 15.000 nieuwbouwwoningen opgeleverd, tegen 12.000 in 2014 (+25%). Daarnaast werd een flink aantal woningen toegevoegd door transformatie. Het aantal afgegeven bouwvergunningen in de Noordvleugel is ook flink gestegen: in 2015 werden 18.500 vergunningen afgegeven, tegen 12.000 in 2014 (+54%). In 2015 zijn in Almere 680 nieuwe woningen bijgebouwd, een stijging van 96 t.o.v. 2014 (+16%). Het aantal verleende bouwvergunningen in 2015 in Almere bedroeg 1.264, een stijging van 624 t.o.v. 2014 (+98%)¹. Recente rapportages van CBS en PBL laten zien dat de woningvraag de komende jaren verder door zal zetten en dat de druk op de woningmarkt ook de komende jaren in de Noordvleugel hoog zal blijven². Het is daarom de verwachting, dat ook de komende jaren een relatief hoog aantal woningen in Almere zal worden opgeleverd.

Doorstroom op de woningmarkt is van groot belang om vooral starters meer kansen te geven. Dit is belangrijk voor een vitale arbeidsmarkt. Op de korte termijn is ook het beschikbaar krijgen van voldoende woningen met lage huur voor kwetsbare groepen, zoals vergunninghouders, een grote opgave. De woningbouwopgave betreft echter niet alleen een kwantitatieve opgave. De Noordvleugel -en Almere- is gebaat bij een divers pallet aan woonmilieus. Momenteel wordt onderzocht in hoeverre de beschikbare plancapaciteit voor nieuwe woningen voldoende aansluit bij de kwalitatieve vraag naar woonmilieus en woonlocaties. Almere wil nieuwe en onderscheidende woonmilieus aan bieden, die goed aansluiten bij de vraag van de nabije toekomst.

De internationale bereikbaarheid en de bereikbaarheid via de hoofdinfrastructuur van weg en spoor in de Noordvleugel is in 2015 verbeterd, ook in Almere. Door de aantrekkende kracht van het verstedelijkt gebied komt de bereikbaarheid in dat gebied onder druk te staan. Ondanks grootschalige investeringen (Noord-Zuidlijn, Amsterdam Centraal, Zuidas, Utrecht Centraal en Uithoftram, fietspaden en fietsparkeervoorzieningen) blijft dat een punt van zorg en het is daarom van belang de ontwikkeling van de bereikbaarheid van de stedelijke gebieden de komende jaren goed te monitoren en verder met cijfers te onderbouwen. Dit gebeurt bijvoorbeeld in het MIRT-onderzoek Stedelijke Bereikbaarheid MRA en in het MIRT-onderzoek Oostkant Amsterdam.

---

¹ Bron CBS

² <http://www.pbl.nl/themasites/regionale-bevolkingsprognose>

Om een duurzame ontwikkeling in de Noordvleugel verder vorm te geven is blijvende aandacht nodig voor de ontwikkeling van natuur en landschap, waterveiligheid en waterkwaliteit en energiebesparing en duurzame energie. De natuurthermometer voor het Markermeer-IJmeer laat zien dat er nog substantiële natuurmaatregelen uitgevoerd moeten worden om de gewenste ecologische systeemcondities te bereiken. Projecten als de Marker Wadden zullen naar verwachting in de komende jaren een positief effect hebben op de chemische en ecologische kwaliteit van het Markermeer-IJmeer. Nationaal Park Nieuw Land, bestaande uit de kerngebieden Oostvaardersplassen, Lepelaarplassen, Markermeer en Marker Wadden, is een initiatief van provincie Flevoland met Staatsbosbeheer, Natuurmonumenten, Flevo-landschap, Rijkswaterstaat en gemeenten Almere en Lelystad. Zij bundelen hun krachten ter verbetering van de bereikbaarheid, de toegankelijkheid, de verbindingen tussen de natuurkernen en de steden Almere en Lelystad en de beleving, zodat het gebied zich kan ontwikkelen tot een Nationaal Park van wereldklasse.

De Noordvleugel heeft goede kaarten in handen om zich verder te ontwikkelen als internationaal concurrerende en duurzame regio. Aan de realisatie van RRAAM worden momenteel door de verschillende overheden forse inspanningen geleverd. Om de afgesproken ambities te realiseren zal RRAAM de komende tijd veel aandacht blijven vragen van betrokken partijen.

3. Voortgang realisatie drievoudige ambitie RRAAM

In november 2013 heeft het Rijk de Rijksstructuurvisie Amsterdam-Almere-Markermeer vastgesteld. Met deze Rijksstructuurvisie wordt ingezet op versterking van de agglomeratiekracht van de Noordvleugel en daarmee op verbetering van de internationale concurrentiepositie van de Randstad als geheel. Het toekomstperspectief van het Rijk is een sterke internationaal concurrerende regio, waarin een aantrekkelijk vestigingsklimaat wordt gecreëerd met een goede bereikbaarheid en unieke natuur- en recreatiegebieden in en rond het Markermeer-IJmeer. Er is gekozen voor een organische ontwikkeling, waarbij gefaseerd naar het toekomstperspectief wordt toegewerkt. Dit is door Rijk en regionale overheden bekrachtigd in de Bestuursovereenkomst RRAAM en in de Uitvoeringsovereenkomst Almere 2.0.

3.1 De stedelijke ambitie

Het toekomstperspectief voor Almere is een westelijk georiënteerde stad met circa 60.000 nieuwe woningen ten opzichte van 2010 en een forse groei van het aantal arbeidsplaatsen. Het is hier prettig om te wonen, te werken en te recreëren. Almere is volwaardig onderdeel van het regionale mobiliteitsnetwerk van de Noordvleugel. Er is geen vaststaand eindbeeld of vaste einddatum voor de ontwikkeling vastgelegd, maar er wordt op adaptieve wijze, stapsgewijs, naar het toekomstperspectief toegewerkt. De marktvraag naar woningen en bedrijfslocaties is daarbij sturend. De overheid legt wel de hoofdstructuur en de programmatische bandbreedte van de gebiedsontwikkelingen vast. Die worden afgeleid van het toekomstperspectief en de verdere uitwerking ervan. Initiatieven voor stedelijke ontwikkeling komen meer bij burgers en bedrijven te liggen. Het Rijk kiest ervoor om op Noordvleugelniveau de verstedelijking zoveel mogelijk te concentreren in bestaand stedelijk gebied en langs bestaande infrastructuurcorridors op de as Haarlemmermeer-Schiphol-Amsterdam-Almere-Lelystad. Daarnaast kan een deel van de regionale behoefte aan nieuwe woningen door uitbreiding van Almere worden opgevangen.

3.1.1 Stedelijke ontwikkeling

In Almere zijn in de periode 2010-2015 circa 5.200 nieuwe woningen bijgebouwd, waarvan 680 in 2015. Na 2010 is vooral gebouwd in Almere Poort en Noorderplassen. Het aantal verleende bouwvergunningen in 2015 bedroeg 1.264, een stijging van 624 t.o.v. 2014 (+98%). De woonmilieu's in Almere zijn onderscheidend in de Noordvleugel. Het gaat dan om groenstedelijke en ook meer landelijke en dorpse woonmilieu's tegen een relatief gunstige prijs-kwaliteitverhouding die elders in het kerngebied van de Noordvleugel relatief beperkt beschikbaar zijn.

Waar Almere in eerdere jaren eerst en vooral een 'instroom' van nieuwe bewoners vanuit Amsterdam kon verwelkomen zien we nu dat de instroom gevarieerder is geworden. Nieuwe bewoners komen nu relatief meer vanuit andere provincies van ons land (bijvoorbeeld uit het noorden): de gemeente Almere met haar relatief meer ontspannen woningmarkt fungeert in toenemende mate als een 'stepping stone' voor vestiging in de noordelijke Randstad. Almere is de grens van 200.000 inwoners inmiddels gepasseerd.

De afname van de werkgelegenheid in Almere in eerdere jaren is gestopt en het aantal banen is in 2015 vrijwel gelijk aan 2014: 77.000 banen.

3.1.2 Relevante projecten

Fonds Verstedelijking Almere

Voor de realisatie van Almere 2.0 hebben Rijk, provincie Flevoland en de gemeente Almere één gezamenlijk Fonds Verstedelijking Almere (Fonds VA) opgericht. Dit Fonds is bedoeld voor investeringen in projecten ten behoeve van de integrale ontwikkeling van Almere 2.0. Alle drie de partners dragen financieel bij aan dit Fonds. In 2016 is in het Fonds VA € 11,4 miljoen beschikbaar gekomen voor nieuwe projecten. Dit bestaat uit € 7,2 miljoen uit het Gemeentefonds (ten behoeve

van de groeiopgave van de gemeente Almere) en € 4,2 miljoen van de provincie Flevoland. De opbrengsten van verkochte rijksgronden in Almere Oosterwold over 2015 bedragen € 0,3 miljoen. Dit komt in 2017 via het Fonds beschikbaar.

Met het Fonds VA wordt via vijf programmalijnen invulling gegeven aan de realisatie van Almere 2.0: 'Versterken Hart van de stad', 'Versterken leer- en werkomgeving', 'Energy on Upcycling', 'Versterken verblijfplekken cultuur, recreatie en toerisme' en 'Vernieuwend wonen'.

zie ook [animatie](#)³

Deze programmalijnen zijn in 2016 vertaald in een meerjarenprogramma 2017-2021 en in het Jaarprogramma 2017. Het beheer van het Fonds is ondergebracht bij de gemeente Almere. Het eerste jaarverslag van het Fonds VA over 2015 is beschikbaar en is voorzien van een goedkeurende accountantsverklaring.

De vijf programmalijnen van Almere 2.0

1. Versterken Hart van de Stad

Om Almere op de lange termijn een rol als onderscheidende kern binnen de grootstedelijke regio Amsterdam te laten vervullen, krijgt het hart van de stad de komende jaren een forse impuls. Er wordt toegewerkt naar een centrum met een voorzieningenniveau dat hoort bij een stad van 200.000 tot 300.000 inwoners. Het gebied wordt zichtbaar en voelbaar als hart van de stad, zal een sterkere regionale betekenis krijgen en wordt dé ontmoetingsplek wordt voor zowel bewoners als bezoekers. Relevante projecten die uit het Fonds VA gefinancierd worden zijn: Rondje Weerwater, Station en omgeving, Almere Centrum en de Floriade.

2. Versterken leer- en werkomgeving

Een sterke, diverse en kwalitatief hoogwaardige onderwijsstructuur is een levensader voor elke stad. Bij de beslissing waar naar toe te verhuizen, kijken mensen steeds nadrukkelijker niet alleen naar huisvesting, goede verbindingen en cultuur, maar ook naar de diversiteit en aanwezigheid van het onderwijs dat (voor hun kinderen) beschikbaar is. Onderwijs zorgt voor een goede aansluiting op de arbeidsmarkt en draagt daarmee bij aan het economisch en innovatief klimaat van de stad. Relevante projecten die uit het Fonds VA gefinancierd worden zijn: Floriade Werkt!, Op weg naar kennisstad Almere, Flevocampus en Internationaal Onderwijs.

3. Energy on Upcycling

De Noordvleugel is ambitieus op het gebied van energie en de verwerking van afval. Binnen Almere wordt de lat hoog gelegd op twee onderdelen. Het streven is om in 2022 zowel energieneutraal als afvalloos te zijn. Almere wordt een stad waar zoveel mogelijk energie wordt benut uit hernieuwbare bronnen en waar afval wordt gebruikt als grondstof. Kennis die in Almere wordt opgedaan wordt gedeeld met de partners in de Noordvleugel. Relevante projecten die uit het Fonds Verstedelijking Almere gefinancierd worden zijn: Energiefonds, Zero Emissie busvervoer, Upcycle perron, Transitieprogramma stedelijke grondstoffen, Stad zonder gas en Opwaarderen reststromen.

4. Versterken verblijfsplekken: cultuur, recreatie en toerisme

Eén van de grote kwaliteiten van de Noordvleugel ten opzichte van andere stedelijke regio's in Europa is de toegang tot grote groen- en recreatiegebieden. Ook in en om Almere zijn deze plekken ruimschoots aanwezig. Een aantal van deze plekken is in potentie van bovenlokale betekenis en kan de stad zelf én de Noordvleugel van de Randstad versterken. De komende jaren wordt ingezet om een tweetal van deze plekken veel beter te benutten ten einde de stad en de regio aantrekkelijker te maken als verblijfsgebied, als recreatiegebied en om het toerisme te bevorderen. Relevante projecten die uit het Fonds VA gefinancierd worden zijn: Pampushout Zuid, Nationaal Park Nieuw Land en Kustzone Poort.

³ Animatie: <https://youtu.be/cpRGrFfnZfE>

Vervolg programmalijnen

5. Vernieuwend wonen

In de Noordvleugel is een forse vraag naar woningen. Met de bouw van 60.000 woningen levert Almere de komende decennia een belangrijke bijdrage aan het opvangen van deze regionale woningbehoefte. Het betreft niet alleen een kwantitatieve opgave. Er is een kwalitatieve opgave aan het door ontwikkelen van woonconcepten. De woningbouwopgave van Almere wordt opgepakt door onderscheidende woonmilieus van hoge kwaliteit aan de stad en de regio toe te voegen. Almere blijft vooraan lopen met de ontwikkeling van vernieuwende stedenbouw waarbij de woonconsument centraal staat en waarmee woonmilieus en woonconcepten worden ontwikkeld die onderscheidend zijn in de Noordvleugel. Hiertoe worden experimenten geïnitieerd die later op grotere schaal in Almere en elders in Nederland herhaald kunnen worden. Zo worden, samen met de woningbouwcorporaties, de mogelijkheden voor vitalisering onderzocht middels modelwoningen. De experimenten richten zich onder meer op de bestaande woningbouw (o.a. duurzaamheid), wonen en zorg, transformatie/verdichten van de stad, het levensloopbestendig maken van woningen, nieuwe verdienmodellen (zoals bijv. het splitsen van woningen) en energie neutraliteit. Betaalbaarheid blijft daarbij de aandacht houden.

Woningbouwatelier Almere

Het Woningbouwatelier Almere⁴ is een samenwerking tussen de gemeente Almere, het ministerie van BZK en het Rijksvastgoedbedrijf. Het Woningbouwatelier komt voort uit de Uitvoeringsovereenkomst Almere 2.0. Er is afgesproken dat gemeente Almere en het Rijk samen experimenten gaan uitvoeren ter stimulering van de woningbouw en de woningmarkt. Deze experimenten zijn landelijk toepasbaar. Het Woningbouwatelier wordt voortgezet in de programmalijn Vernieuwend Wonen.

Resultaten van de prijsvraag 'Bevrijd wonen. Jouw Tiny House in Almere'

'Bij de toekomstige woningbouwopgave moet rekening worden gehouden met de verwachte toename van het aantal een- en tweepersoonshuishoudens. Dit veroorzaakt mogelijk een toename van de vraag naar kleine woningen en appartementen in plaats van eengezinswoningen'. Voor een deel van deze een- en tweepersoonshuishoudens, kan 'een Tiny House' interessant zijn. Deze categorie kan een goede aanvulling zijn op het bestaande aanbod, niet alleen in Almere, maar ook in andere middelgrote en grote steden.

De ideeënprijsvraag 'Bevrijd wonen. Jouw Tiny House in Almere' heeft 245 inzendingen opgeleverd, waar onder 25 winnaars. Er konden plannen worden ingediend in drie categorieën van woonmilieus: pioniers, tijdelijk en permanent. De winnaars krijgen de mogelijkheid met de gemeente Almere een exclusieve grondreserveringsovereenkomst af te sluiten voor een bouwlocatie in Almere Poort voor het realiseren van een Tiny House⁵.

Resultaten van de prijsvraag 'Goedhuurwoning'

De prijsvraag c.q. uitvraag Goedhuurwoning⁶, waarin de gemeente Almere samen met het Woningbouwatelier zocht naar partijen die sociale huurwoningen wilde ontwikkelen met een maximale huur van € 550, heeft begin 2016 geresulteerd in de selectie van twee partijen: de combinaties Van der Horst - Think en Trebbe – De Alliantie. Zij hebben plannen ingediend met relatief ruime, betaalbare grondgebonden woningen (80-110 m²) met een kale huur van € 550 per maand (dit is onder de aftoppingsgrens van de huurtoeslag). Bij een maximale huurtoeslag komt de netto kale huur uit op circa € 275 per maand. De geselecteerde inzendingen zetten duurzaamheidsmaatregelen in voor goedkope(re) woningen met lage woonlasten (nul-op-de-meter en energieneutraal). Daarnaast heeft de uitvraag één nieuwe partij opgeleverd die bereid is langdurig zelf sociale huurwoningen in portefeuille te houden en zich dus aan de stad te verbinden.

⁴ <http://woningbouwatelier.nl/>

⁵ <http://www.bouwexpo-tinyhousing.nl>

⁶ <https://www.almere.nl/goedhuurwoning>

Dat is een gunstig resultaat. Ook een lokaal werkzame corporatie heeft de uitdaging opgepakt om goedkope woningen aan de stad toe te voegen.

Concluderend kan gesteld worden dat de uitvraag Goedhuurwoningen veel interessante plannen en proposities heeft opgeleverd en veel heeft los gemaakt in de markt en in gemeenteland. Er zijn twee goed passende plannen geselecteerd, de eerste 100 woningen worden gerealiseerd in Almere Poort en Nobelhorst in 2017. Woningcorporaties verhuren per 1 januari 2016 aan ten minste 95% van de huishoudens met potentieel recht op huurtoeslag woningen met een huurprijs tot en met de aftoppingsgrens. In verband met deze landelijke norm voor passend toewijzen is het belang van het prijssegment tot de aftoppingsgrens toegenomen⁷. Het aanbieden van voldoende betaalbare woningen en de verduurzaming van de woningvoorraad zijn prioriteiten van de corporatiesector. De verwachting is dat er dan ook brede belangstelling van woningbouwcorporaties en andere partijen is voor deze ontwikkeling.

Gebiedsontwikkeling Oosterwold

Het Rijksvastgoedbedrijf, de gemeente Almere en de gemeente Zeewolde werken gezamenlijk aan de gebiedsontwikkeling Oosterwold. Voor het Almeerse deel van Oosterwold is onder de Crisis- en herstelwet één van de eerste pilots van een Omgevingsplan tot stand gebracht. Het bestemmingsplan met bredere werking is volledig in lijn met de nieuwe Omgevingswet. Oosterwold is één van de meest bijzondere gebiedsontwikkelingen in Nederland. Het gaat om een gebied waarbij geen gedetailleerd uitbreidingsplan is vastgesteld, maar een eenvoudige set van spelregels die een veelheid van particuliere initiatieven mogelijk maakt. Het gebied biedt ruimte voor 15.000 woningen in een groene woonomgeving en voorziet daarmee in de vraag naar groene woonmilieus in de Noordvleugel, en zal het ommeland van Almere in de richting van Zeewolde vorm moeten geven. Binnen de spelregels worden initiatiefnemers uitgenodigd om het gebied zelf in te richten met groen, landbouw en wegen. De rol van de gemeente is zeer beperkt, ook op het gebied van traditionele gemeentelijke taken als bouw- en woonrijpmaken. De aanleg en het beheer van de kavelontsluitende infrastructuur (ondergronds en bovengronds) is bijvoorbeeld een taak van de initiatiefnemers.

De belangstelling is groot. Er hebben zich inmiddels meer dan 350 initiatiefnemers gemeld (bestaande uit 1 of meer huishoudens). Met ruim 150 initiatiefnemers, goed voor ruim 300 woningen, zijn inmiddels overeenkomsten gesloten. Eind 2016 zullen naar verwachting ca. 60 initiatieven leiden tot aankoop en start van de ontwikkeling van hun woon- en leefgebied. Opvallend is dat er een heel sterke verwevenheid van werken, voedsel verbouwen en recreëren ontstaat en dat er vele bijzondere en innovatieve ontwikkelingen zijn. Een voorbeeld hier van is het project Regen Villages⁸, dat vanuit Stanford University is ontwikkeld, waarbij een geheel zelfvoorzienend dorp van 25 woningen wordt gerealiseerd. Uit een evaluatie is gebleken dat de planologische regie werkt. Er is veel nationale en internationale belangstelling om te leren van deze wijze van planvorming.

Gebiedsontwikkeling Almere Centrum Weerwater

Het Rijksvastgoedbedrijf, Rijkswaterstaat en de gemeente Almere werken, ieder vanuit de eigen verantwoordelijkheid, gezamenlijk aan het gebied Almere Centrum-Weerwater. De A6 wordt in dit gebied verbreed en voorzien van een hoofd- en parallelrijbanen structuur. Het afgelopen jaar is de aanbestedingsprocedure voor dit deel doorlopen. Eind 2016 zal met de daadwerkelijke uitvoer van de werkzaamheden worden gestart. In dit gebied zal tevens de wereldtuinbouwtentoonstelling Floriade Almere 2022 plaatsvinden. Deze editie van de wereldexpo staat in het teken van Growing Green Cities, en gaat over de urgente vraagstukken die samenhangen met de mondiale verstedelijking, zoals voedselvoorziening, klimaatverandering en energiewinning. De Floriade zal fungeren als 'living lab', een proeftuin voor onderzoek naar innovatieve systemen binnen een aantal nationale topsectoren op dit gebied. Het masterplan Floriade is in 2015 vastgesteld. Hiermee ligt de ruimtelijke hoofdstructuur van zowel de Wereldexpo als de daaropvolgende gebiedsontwikkeling vast. Ook is de Floriade BV voor de organisatie van het evenement inmiddels opgericht.

---

⁷ <http://www.woningwet2015.nl/kennisbank/daeb/wonen/passend-toewijzen-0>

⁸ <http://www.regenvillages.com>

3.2 De bereikbaarheidsambitie

Met geplande investeringen in weg en openbaar vervoer op de corridor Schiphol-Amsterdam-Almere-Lelystad kan de mobiliteitsgroei in de regio op goede wijze worden gefaciliteerd en de ontwikkeling van Almere worden voortgezet. In het toekomstperspectief is de stad Almere inclusief de nieuwe woningbouwlocaties goed bereikbaar. Het toekomstige Almere wordt verdergaand verankerd in het stedelijk regionaal netwerk. Een IJmeerverbinding is hierbij de stip op de horizon, waarbij een vervolgonderzoek naar verdere infrastructuurmaatregelen plaats zal vinden zodra er 25.000 nieuwe woningen in Almere t.o.v. 2010 zijn gerealiseerd en er zicht is op afronding van IJburg II in Amsterdam.

3.2.1 Ontwikkeling bereikbaarheid

Het project OV-SAAL Korte Termijn is afgerond en vanaf december 2016 wordt de frequentie van de intercity's tussen Almere en Schiphol verdubbelt naar 4 intercity's per uur. Het Project OV-SAAL Middellange termijn zal in de komende jaren verder gestalte krijgen. Ook de werkzaamheden aan de weg zijn in volle gang. Rijkswaterstaat verbreedt tot 2020 de A1/A6 tussen knooppunt Diemen en de aansluiting Almere Havendreef. De werkzaamheden aan de A1/A6 maken deel uit van de wegbreiding Schiphol-Amsterdam-Almere (SAA). Extra rijstroken zorgen ervoor dat de doorstroming verbetert, en daarmee de bereikbaarheid van de noordelijke Randstad. Ook wordt de leefbaarheid in de omgeving vergroot: bij Muiden wordt de A1 verlegd en wordt het breedste aquaduct van Europa gerealiseerd.

Het aantal treinreizigers in Almere is in 2015 t.o.v. 2013 met 2% toegenomen. De toename is het sterkst op station Almere Poort (+37%). De grootste afname was op station Almere Buiten (-12%). Het aantal busreizigers is op werkdagen in de periode 2010-2014 met 9% toegenomen. Het aantal bezoekers uit regio's aan de Hanzelijn (bv. uit Groningen) aan Almere is toegenomen.

3.2.2 Relevante projecten

In onderstaande tabel is de stand van zaken weergegeven m.b.t. voor RRAAM relevante bereikbaarheidsprojecten.

	Planning	Totaal beschikbaar bedrag
SAA: snelwegen Schiphol, Amsterdam en Almere <ul style="list-style-type: none"> - A10-Oost/ A1 Diemen: Uitbreiding naar 2x4 rijstroken - A1/A6 Diemen – Almere Havendreef: O.a. uitbreiding naar 2x5 rijstroken - A9 Holendrecht – Diemen (Gaasperdammerweg) O.a. uitbreiding naar 2x5 rijstroken + wisselstrook - A6 Almere Havendreef – Almere Buiten-Oost O.a. uitbreiding naar 2x4 rijstroken - A9 Badhoevedorp – Holendrecht (Amstelveen) O.a. uitbreiding: 2x4 rijstroken 	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Gereed (2014) ➤ In aanbouw: 2014-2019 ➤ In aanbouw: 2015-2020 ➤ In voorbereiding: bouw 2017-2020 ➤ In voorbereiding: bouw 2019-2026 	5.100 mln
OV-SAAL (Schiphol, Amsterdam, Almere, Lelystad): <ul style="list-style-type: none"> - Spoorverdubbeling Zuidtak (Riekerpolder-Utrechtboog) - Geluidsmaatregelen Weesp-Muiderberg - Geluids- & inframaatregelen Almere-Lelystad - OV-SAAL MLT 	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Gereed (2016) ➤ Gereed (2014) ➤ Gereed (2016) ➤ Planuitwerking: oplevering 2024-2026 	1.118 mln
Verbreding A27 Utrecht Noord en Eemnes, o.a.: <ul style="list-style-type: none"> - Uitbreiding naar 2x3 rijstroken - Spitsstrook Utrecht Noord – Bilthoven 	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Tracébesluit gereed ➤ Bouw 2017-2018 	261 mln

Zie: MIRT Overzicht 2017 <http://mirtoverzicht.nl>

Stedelijke Bereikbaarheid Almere

Het Rijk, de provincie Flevoland en de gemeente Almere werken gezamenlijk aan het verbeteren van het onderliggend wegennet in en om Almere. Hiertoe is een pakket aan maatregelen van 142,5 miljoen vastgesteld. Het gaat onder meer om het verbreden van een tweetal provinciale wegen die aansluiten op de A6. De verbreding van de N305 Waterlandseweg is gestart. Eind 2017 is deze gereed. Daarnaast is in Almere een aantal doorstromingsknelpunten op het wegennet, gerelateerd aan de groei van de stad, opgelost. Het eerste deel van de verbinding tussen de stad en Nobelhorst (verlengde tussenring) is gerealiseerd.

3.3 De ecologische ambitie

Ecologisch is de kwaliteit van het Markermeer en het IJmeer na de afsluiting van het IJsselmeer in 1976 fors achteruit gegaan. Door verschillende processen en versterkt door de aanwezigheid van slib is het voedselaanbod voor vogels (mosselen en vis) sterk gedaald. Inmiddels is door jarenlange inspanningen de waterkwaliteit verbeterd en zijn de eerste tekenen van ecologisch herstel zichtbaar. Voor wat betreft de natuur zien het Rijk en de overheden in de Noordvleugel een Toekomst Bestendig Ecologisch Systeem (TBES) als het gewenste toekomstperspectief voor het Markermeer-IJmeer. Door het TBES ontstaat een kwalitatief hoogwaardige leefomgeving met aantrekkelijke natuur en ruimte om de gewenste ruimtelijke en recreatieve ontwikkelingen mogelijk te maken.

3.3.1 Ontwikkeling ecologie

De Natuurthermometer Markermeer-IJmeer is ontwikkeld als instrument voor het verkrijgen van inzicht in de toestand van het Markermeer-IJmeer. In de voortgangsrapportage 2015 is het beeld over 2014 geschetst. Eens in de drie jaar zal de toestand in beeld worden gebracht. Dit betekent dat in 2018 het beeld over 2017 wordt opgesteld.

De natuurthermometer voor het Markermeer-IJmeer (stand 2014) laat zien dat het de goede kant op gaat wat betreft de doelstellingen voor Natura 2000 en de Kaderrichtlijn Water, maar dat er nog een flinke opgave ligt om te komen tot een robuust ecologisch systeem in het Markermeer-IJmeer. Het gaat daarbij om opgaven voor de vier ecologische pijlers: Zones met helder water langs de kust, Gradiënt in slib van helder naar troebel water, Landwaterovergangen van formaat en Versterkte ecologische verbindingen. Projecten als de Marker Wadden zullen hier naar verwachting in de komende jaren een positief effect op hebben.

3.3.2 Relevante projecten

Luwtemaatregelen Hoornse Hop

Het project Luwtemaatregelen Hoornse Hop heeft als doel om golf- en stromingsluwte in het Markermeer te realiseren en daarmee opwerveling van slib te verminderen. Dit zorgt voor helderder water en betere waterplantengroei, wat leidt tot extra voedselaanbod voor diverse vogelsoorten. Het project draagt daarmee bij aan de realisatie van het TBES. Ook is de KRW-doelstelling om ca. 100 ha waterbodembodem te verondiepen aan het project toegevoegd. De verondieping moet leiden tot grotere diversiteit waterplantensoorten, verbetering paai- en opgroeigebied vissen en voedsel voor vogels. In overleg met de provincie Noord-Holland is vastgelegd dat het project ook moet bijdragen aan de recreatieve functies in het gebied.

Recent is in de planuitwerking vast komen te staan dat het onwaarschijnlijk is dat een 'slimme' luwtemaatregel in de Hoornse Hop leidt tot een systeem-brede verbetering van de slibhuishouding in het gebied. De maatregel beperkt zich tot lokale effecten. Daarnaast heeft autonome ontwikkeling geleid tot toenemende helderheid van het water en daarmee tot groei van waterplanten.

Hoewel nu is gebleken dat de luwtemaatregelen niet de verwachte effecten zullen opleveren, blijven tegelijkertijd de ecologische doelen onverminderd van kracht: meer land-water overgangen creëren, meer ecologische verbindingen met aangrenzende systemen, en luwttes creëren. Dat maakt heroverweging van het project (scope, alternatieve maatregelen, locatieafweging) noodzakelijk (zie ook Kamerstuk 34 550 A, nr. 9).

Investerings Luwtemaatregelen Hoornse Hop: € 13,6 mln rijksbijdrage⁹, € 1,5 mln provincie Noord-Holland, € 1,5 mln provincie Flevoland. De ministeries van EZ en IenM en de provincies Flevoland en Noord-Holland zijn de initiatiefnemende overheden.

---

⁹ Projectbudget: € 6 mln + € 1,6 mln plankosten; KRW (2e tranche): € 5,4 mln + € 0,6 mln plankosten.

Luwtemaatregelen Hoornse Hop	➤ Heroverweging
------------------------------	-----------------

Marker Wadden

Eerste fase Marker Wadden (realisatie)

Hier wordt – gefaseerd in de tijd – een moerasgebied aangelegd met een bijbehorend onderwaterlandschap, met behulp van slib uit het Markermeer. Dit levert een bijdrage aan de ecologische kwaliteit en aan de verbetering van watergebonden recreatie en economische ontwikkeling.

Marker Wadden wordt in een aantal stappen gerealiseerd. De eerste fase is gestart met een uitvoeringsbudget van 50 miljoen euro, en wordt uitgevoerd door Rijkswaterstaat en Natuurmonumenten. De aannemer is begin 2016 gestart met de aanleg van een aantal eilanden met een totale oppervlakte van circa 300 hectare en een onderwaterlandschap met een vergelijkbaar oppervlak dat bestaat uit paaiplaatsen, geulen en slenken.

De aanleg van de Marker Wadden is inmiddels in volle gang. Met hoge snelheid wordt het toekomstige moeras ingericht. Op 24 september 2016 heeft de staatssecretaris van EZ de officiële opening verricht door als eerste voet aan wal te zetten op de Marker Wadden. Voorlopig is de bouwlocatie weer afgesloten voor publiek.

Investerings Marker Wadden: € 15 mln EZ en € 15 mln IenM, € 15 mln bijdrage Postcodeloterij en € 5 mln provincie Flevoland en Natuurmonumenten.

<i>Marker Wadden eerste fase</i>	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Start realisatie 2016 ➤ oplevering 1^e fase eind 2020
----------------------------------	--

Overige projecten

Naast de Luwtemaatregelen Hoornse Hop en de Marker Wadden zijn er ook andere maatregelen die direct of indirect bijdragen aan verbetering van de natuurkwaliteit, zoals de maatregelen in het kader van de Kaderrichtlijn Water, Natura 2000, of het Hoogwaterbeschermingsprogramma. Het betreft ondermeer het mogelijk realiseren van meer natuurlijke overgangen (bij dijkversterkingen) of het realiseren van ecologische verbindingen, zoals vispassages. Zo staan bijvoorbeeld de sluisen in de Houtribdijk, zo vaak en lang als waterstaatskundig mogelijk is, open zodat vissen kunnen passeren.

Beheer- en ontwikkelplan voor de Rijkswateren

In het [Beheer- en ontwikkelplan voor de Rijkswateren 2016-2021](#) (zie ook Kamerstuk 31710 nr. 45) staat hoe Rijkswaterstaat invulling geeft aan het beheer, onderhoud en ontwikkeling van de rijkswateren, waaronder het Markermeer-IJmeer (IJsselmeergebied). In de maatregelentabel IJsselmeergebied¹⁰ wordt een overzicht (inclusief financiën) gegeven van ondermeer Natura 2000- en KRW-maatregelen.

Beheerplan Natura 2000 IJsselmeergebied

Vanwege het formeel-wettelijke vaststellingstraject heeft Rijkswaterstaat recent het ontwerp-beheerplan Natura 2000 IJsselmeergebied opgesteld, in samenwerking met de provincies Flevoland, Fryslân, Gelderland, Noord-Holland, Overijssel en Utrecht, en het ministerie van Economische Zaken. Dit plan beschrijft hoe de Natura 2000 doelen worden bereikt, terwijl economische activiteiten die nu al in het gebied plaatsvinden kunnen doorgaan. Het ontwerp-

¹⁰ Beheer- en ontwikkelplan voor de Rijkswateren 2016-2021: paragraaf 5.5.7, blz. 201

beheerplan ligt dit najaar ter visie. Een beheerplan wordt steeds voor een periode van zes jaar geactualiseerd en opnieuw vastgesteld.

Maatregelen Natura 2000 voor Markermeer-IJmeer

- Aandacht vragen voor kwetsbare gebieden (vooral Gouwzee, kust van Muiden en Pampushaven) door in werking stellen en volgen van de Gedragscode Recreatie¹¹.
- Vrij maken van begroeiing/kaal maken van eilanden voor grondbroeders (visdieven); maatregel wordt uitgevoerd op Naviduct Enkhuizen en zandplaat Hoeckelingsdam.
- Creëren van luwe zones voor de groei van waterplanten en voedsel-, schuil- en paaigebied voor vissen.
- Invang voor slib creëren, door onder andere luwe zones aan te leggen en zandwinlocaties slim te lokaliseren en vorm te geven.

---

¹¹ <http://www.hetblauwehart.org/gedragscode>